

Височин Валентина

викладач

Черкаського факультету

менеджменту і бізнесу

Київського Національного

університету культури і мистецтв

**ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧА РОБОТА ЯК ОДИН ІЗ КОМПОНЕНТІВ
ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ
У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ**

...Ця посада набагато вагоміша

за найвищі посади в державі.

Платон

У статті розкривається специфіка використання туристсько-краєзнавчої роботи у системі вищої освіти як самостійного компонента загальнокультурної та професійно-педагогічної підготовки студентів вищих навчальних закладів. Особливий акцент зроблено на ролі туристсько-краєзнавчої роботи в системі підготовки майбутніх учителів і як результат цієї роботи – виховання національно свідомих і освічених громадян України.

Ключові слова: *туристсько-краєзнавча робота, патріотизм, майбутній учитель.*

В статье раскрывается специфика использования туристско-краеведческой работы в системе высшего образования как самостоятельного компонента общекультурной и профессионально-педагогической подготовки студентов высших учебных заведений. Особенный акцент сделан на роли туристско-краеведческой работы в системе подготовки будущих учителей и как результат этой работы – воспитания национально сознательных и образованных граждан Украины.

Ключевые слова: туристско-краеведческая работа, патриотизм, будущий учитель.

In the article is showed the specificity of using the tourist and local lore works in the system of higher education as an independent component of common cultural and pedagogical training of students in the higher educational institutions. Especial emphasis was made on the role of the tourist and local lore works in the system of training of the future teachers and as a result of this work is the education of national-conscious and educated citizens of Ukraine.

Key words: *tourist and local lore works, patriotism, future teacher.*

Саме з цього вислову давньогрецького філософа хотілося б розпочати статтю. Це твердження є особливо актуальним і сьогодні, адже від учителя залежить майбутнє нашого покоління і майбутнє нашої держави.

Виховання як процес є одним із найдавніших у суспільному розвитку людства, адже, людина, турбуючись про продовження свого роду, завжди дбала і про передачу молодому поколінню свого досвіду. Спочатку цю функцію у повному обсязі виконували батьки. Але пізніше окремі функції виховання дітей в родах, общинах суспільства передавали найбільш досвідченим, найбільш мудрим людям – педагогам. Уже в етимології цього слова закладений глибокий соціальний зміст. Слово «педагог» походить від грецького *paidahos* (*pais* – дитина; *aho* – веду, виховую). Педагогами називали людей, які займалися вихованням дітей.

У стародавньому Вавилоні, Єгипті, Ассирії учителями найчастіше були жерці, а в Греції ця почесна справа доручалася вільнонайманим, найбільш розумним громадянам, серед яких були філософи, поети.

У Київській Русі учителів називали майстрами, підкреслюючи цим самим глибину поваги до тих, хто творить духовне багатство суспільства. Історія нашого народу, кожного члена нашої спільноти тісно пов'язана з батьками та вчителями, адже їх працею створювалася і створюється найбільша цінність на землі – Людина [2, с. 14].

Як зазначав О.В. Сухомлинський: «Вихователь – це особа, яка за дорученням народу має повсякденний доступ до найдорожчого народного багатства – душі, розуму, думок, почуттів дітей, підлітків і юнацтва. Перед ним, з одного боку, моральні цінності, створені, вистраждані протягом століть, з другого – багатство народу, його майбутнє, його надія – молоде покоління. Вихователь творить найбільше багатство суспільства – людину. В цьому творенні найголовнішим є вміння знайти в моральних цінностях нашої Вітчизни і всього людства те, що треба вкласти в юні душі. Визначивши, що треба вкласти в юні душі, вихователь замислюється над тим, як настроїти своїх вихованців на сприйняття моральних цінностей» [6].

Виховання – це насамперед «вбирання в себе» кожною особистістю культури рідного народу, що допомагає передачі, освоєнню і творчому використанню нині суцими поколіннями досвіду попередніх поколінь, забезпечує продовження у віках культурно-історичних традицій батьків, творить з вихованця людину цієї епохи, вводить його у сферу загальнолюдських цінностей.

В. Сухомлинський підкреслював, що «виховання в широкому розумінні цього слова – це багатогранний процес духовного збагачення й оновлення і тих, кого виховують, і тих, хто виховує» [7, с. 398]. Він розумів виховання як самостійну бажану соціальну дію. Виховання в сучасному навчальному закладі має поєднувати виховання потреб нації, держави, людської цивілізації і особистості.

На наш погляд, в умовах становлення української державності, відродження національної духовності, формування національної гідності громадян роль учителя у суспільстві зростає. Учитель як уповноважений суспільства нарівні з батьками несе відповідальність за соціальну зрілість кожного вихованця.

Таким чином, учитель-вихователь виступає творцем духовної сутності людини. З цього приводу Ж-Ж. Руссо зауважував: «Пам'ятайте, що перед тим, як узятися за виховання людини, треба самому зробитися людиною, треба, щоб у вас самих склався той взірець, який повинна наслідувати людина» [5].

Щоб гідно виховати майбутнє покоління вчитель не лише повинен добре володіти знаннями, він повинен бути патріотом, любити свою Батьківщину. Ці якості в нього повинні бути закладені ще під час навчання в школі та досконало окреслені в студентські роки завдяки туристсько-краєзнавчій роботі.

Розбудова й становлення української держави можливі лише на

національній ідеї, важливим чинником та фактором формування якої є виховання патріотизму у підростаючого покоління, і особливо це стосується студентської молоді. Усе це вказує на актуальність і практичну значущість дослідження.

Окремих аспектів піднятої проблеми торкалися В. Бабарицька, І. Вагилевич, О. Вишневський, Я. Головацький, М. Мельниченко, І. Нечуй-Левицький, В. Обозний, О. Онопрієнко, Ю. Руденко, М. Рутинський, В. Петранівський, М. Стельмаховича, В. Струманського, І. Франко, та ін. Але поза межами дослідження залишилася проблема виховання патріотизму у студентів вищих навчальних закладів у процесі туристично-краєзнавчої роботи.

Стрижнем усієї системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль об'єднуючого, консолідуючого фактора в суспільному розвитку держави, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави, патріота.

У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») зазначено, що національне виховання в українській державі має бути спрямоване на формування у молоді світоглядної свідомості, ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, інших соціально значущих надбань вітчизняної і світової духовної культури.

Національне виховання є органічним компонентом освіти і охоплює всі складові системи освіти. Тому в основу національного виховання мають бути покладені принципи гуманізму, демократизму, єдності сім'ї і школи, наступності та спадкоємності поколінь.

Головна мета національного виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді, незалежно від національної належності, особистісних рис громадян української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури [1].

У Концепції національної системи виховання особлива увага приділяється організації виховної роботи в закладах освіти. Національна система виховання є умовою цілісного формування особистості; це створена упродовж століть самим народом система поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій та професійної діяльності, що має на меті формування світоглядної позиції та ціннісних орієнтацій молоді, передачу їй соціального досвіду, надбань попередніх поколінь. Науково обґрунтоване, належно організоване виховання відображає духовний поступ народу, процес збереження й збагачення його культури.

Ідеалом виховання є гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна й національно свідомою людиною, наділена глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими, фізичними і духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, працьовитістю, господарською кмітливістю, підприємливістю й ініціативою.

Ми погоджуємося з думкою Осипової Т.Ю., що перебудова виховного процесу у вищій школі – важливе і складне завдання, розв'язання якого вимагає, з одного боку, пошуку і приведення в дію нових форм та методик організації виховного процесу, а з іншого – активізації традиційних видів діяльності, збереження досягнень минулого. Такого поєднання вимагає загальнопедагогічний принцип безперервності й наступності, сутність якого, відносно виховання, полягає в досягненні

цілісності й наступності, перетворення виховання в процес, що триває впродовж усього життя.

Навчання у вищій школі повинно мати не лише освітню орієнтацію, а й обов'язкову виховну спрямованість. Навчально-виховний процес покликаний формувати в студентів високу культуру, гуманістичний і демократичний світогляд, високі моральні якості, виховувати їх громадянами – патріотами, інтелігентами, творчими й цілеспрямованими фахівцями.

Домінантою всієї системи виховання у вищій школі має бути її національний характер як форма самовизначення українського народу й особистості українця [3, с. 247].

Ефективність реалізації завдань реформування освіти, спрямованих на виховання національно свідомих і освічених громадян України, багато в чому залежить від краєзнавчої підготовки майбутнього вчителя.

Туристсько-краєзнавча робота як один із шляхів створення культуротворчого середовища у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу відкриває студенту навколишній світ з усією багатогранністю складних взаємовідносин природи, суспільства й особистості, задовольняє потреби у самопізнанні, самореалізації, сприяє формуванню особистісних якостей, ціннісних орієнтацій тощо. Краєзнавча підготовка майбутнього вчителя впливає на становлення вчителя як особистості, його соціалізацію і професійну діяльність. Це обумовлює необхідність включення студентів з перших днів навчання до системи стосунків, що постійно вдосконалюються, розширюються і не тільки розкривають специфіку педагогічної праці, але й поглиблюють історико-педагогічні, краєзнавчо-туристичні знання, уміння і навички.

На думку В.Л. Петранівського та М.Й. Рутинського національне краєзнавство дає підстави виокремити три основні функції краєзнавства:

– Перша функція – педагогічна. Вона визначає краєзнавство як дидактичний принцип, за допомогою якого можна домогтися підвищення ефективності навчально-виховного процесу в освітніх закладах, успішно опанувати знання про природу й життя людини, допомагати формувати практичні вміння і навички.

– Друга функція – навчальна. Вона визначає краєзнавство як окремий базовий курс елементарної шкільної географії.

– Третя функція – наукова. Вона визначає краєзнавство як структурну складову географічної науки з усіма притаманними їй методами дослідження [4, с. 39].

У туристсько-краєзнавчій роботі закладено потужні потенційні можливості підготовки майбутнього вчителя до означеної сфери діяльності. Залучення студентів до активної туристсько-краєзнавчої діяльності сприяє впровадженню активних форм і методів у навчально-виховний процес. Особливого значення набувають навчальні походи, експедиції, екскурсії, змагання, конкурси, вікторини, вечори відпочинку, конференції, ігри, круглі столи тощо. Організація такої роботи сприяє удосконаленню знань, умінь і навичок студентів з краєзнавчої роботи.

Отже, на нашу думку, саме здійснення туристсько-краєзнавчої роботи сприяє вихованню таких якостей як громадянськість, патріотизм, любов до

рідного краю.

Подальшого розвитку потребує проблема виокремлення педагогічних умов виховання патріотизму у студентів вищих навчальних закладів у процесі туристично-краєзнавчої роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна національна програма: Освіта. Україна ХХІ століття. – К. : Райдуга, 1994. – 49 с.
2. Кузмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка : підручник. – [3-тє вид., випр.] – К. : Знання-Прес, 2008. – 447 с.
3. Курлянд З.Н., Хмельюк Р.І., Семенова А.В. та ін. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / за ред. Курлянд З.Н. – [3-тє вид., перероб. і доп.] – К. : Знання, 2007. – 495 с.
4. Петранівський, В.Л. Туристичне краєзнавство : навч. посіб. / В.Л. Петранівський, Й. Рутинський. – Київ : «Знання», 2006. – 575 с.
5. Руссо Ж.-Ж. Еміль, или о Воспитании // Коменский Я.А., Локк Дж., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И.Г. Педагогическое наследие. – М. : Педагогика, 1988. – С. 280.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. шк., – Т. 1. – 1976.
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори : в 5 т. – К. : Рад. шк. – Т. 4. – 1976. – 640 с.